

Biodynamisk Odling

nr 4 · 2008

medlemstidning för Svenska Biodynamiska Föreningen

Folkrörelsen
"GMO-fritt
Sverige"

Vem tjänar på
genmodifiering
i jordbruket?

Biodynamisk odling

utges av Biodynamiska Föreningen som medlemstidning.

REDAKTION

Föreningens styrelse

ANSVARIG UTGIVARE

Lars Kjellenberg

REDAKTÖR

Lasse Hellander

T 070 216 33 90

E lasse@btk.st

ANNONSER

Lasse Hellander

E biodynamisk@btk.st

**Biodynamiska
Föreningen**

ADRESS HUVUDKONTOR

Biodynamiska Föreningen

Vintervägen 35

169 54 SOLNA

MEMLERSSKAP I BIODYNAMISKA

FÖRENINGEN

T 070 216 33 90

E biodynamisk@btk.st

Nyheter, artiklar och mera om biodynamisk odling hittar du i vår hemsida. Där kan du också prenumerera på vårt e-brev

www.biodynamisk.se

INNEHÅLL

Smaker från Saltå Kvarn	3
Vem tjänar på genmodifiering i jordbruket?	4
Folkrörelsen "GMO-fritt Sverige"	8
Trädgårdsexperten	10
Manjai Kunda	11

LEDARE

Några tankar i livets virrvarr!

När man befinner sig mitt i debatten, i odlingsssäsongen, i olika projekt – ja mitt i livet, kan man inte upphöra med att förundras. Vad styr utvecklingen? Vilka människor träffar man i uppgifterna? Vilken roll kommer de att spela?

Seminarier som arrangeras i Riksdagen av nätverket "För ett GMO-fritt Sverige", som leds av Biodynamiska föreningen, engagerar många. Vi har sammanlagt 12 föreningar som står bakom "Manifestet" som vi skrivit om tidigare. Vandana Shiva kommer till Stockholm, professor Janice Jiggins som deltagit i det mycket omfattande arbetet med FN, Världsbanken och FAO, i rapporten IAASTD, kommer också till seminariet. Hans Larsson från Allkorn är ankaret i det svenska bidraget. Vi jobbar som små ekorrar för att media ska uppmärksamma seminariet och budskapet. Vi kommer vidare i den här tidningen under hösten att ge er mer fakta och information om hur hela GMO-impulsen kan avslöjas, som en "affärsbluff" under falsk flagg.

"Marknaden ska styra" är den nuvarande regeringens piratflagga. Jordbruksministern säger den 14 juli i Aktuellt i en debatt med Moa Larsson Sundgren, att det är 100% ofarligt att äta GMO-potatis. Det kan inte ens de mest framstående forskarna skriva under på. De vet att det inte är säkert. Moa gjorde vad hon kunde, men en minister som ljuger svenska folket rätt upp i ansiktet är ingen lätt motståndare. Bra Moa! Vi inbjöd ministern till seminariet i Riksdagen, men varken han eller någon annan kommer från jordbruksdepartementet. Varför törs de inte ta debatten?

Konstgödseln stiger i pris som en raket. Lantmännen tar inte emot fler order för vårens förbrukning. Priset är inte fastlagt. Man vill tjäna maximalt med pengar på odlarna. Flera konventionella odlare ser sig om efter alternativ, som t ex ekologiska gödselmedel. Effekten för konsumenterna är att matpriset stiger, inte bra! Bra för ekologer och biodynamiker som inte köper konstgödsel, men får lite mer betalt för sina produkter, på sikt.

EU-parlamentet har tagit en resolution om att förbjuda klonade djur i EU. Avkomma, spermier, embryon, mjölk och kött från klonade djur ska vara förbjudet. Bra! Men sen ska EU-kommissionen säga sitt. Vi får se hur stark lobbyen är från bioteknikindustrin.

Livet är spännande men inte omöjligt. Det gäller att vara aktiv och vaken i debatten.

Lasse Hellander, verksamhetsledare

Smaker från Saltå Kvarn

Från biodynamisk näring till eko-hajp

Nu tar Saltå Kvarn ytterliggare ett steg för att bredda sin publik. Kokboken "Smaker från Saltå Kvarn" av Åsa Swanberg har nyligen släppts i handeln. Man har skapat en sammanställning av hela deras sortiment. Men tonvikten känns ändå som att den ligger på maten. Det relativt nya initiativet med eko-torrvaror har lyfts fram. Här är målet att skapa inspiration för den klimatmedvetna medelhavs inspirerande kaffe latte morsan. Det känns många gånger att man försöker vinna mark med trallvänliga ord som ofta nämns i denna livsstil, som till exempel, GI. Det är otroligt skickligt marknadsanpassat, att Saltå Kvarn följer med och många gånger frontar den livsstil som sköljer över vårt avlånga land. Det konceptuella arbetet har uppenbarligen skänkt frukt, nu används Saltå Kvarns produkter i samband med annonser för kök eller vid visningar av lägenheter. Någon mer rätt produkt i dagsläget får man leta efter.

Om vi då återgår till boken och dess kontext. Boken är uppdelad i tre delar, maten, brödet och kakorna. Inledningsvis ger sig författaren in i historien och impulsen som blev grunden till Saltå Kvarn. Här tar hon upp vikten av att eleverna på Saltå arbetskola åt biodynamisk odlad mat, och även att brödet var en stor del i den antroposofiska kosten. Min personliga förhoppning var att denna idé skulle genomsyra hela boken. Det som istället lyfts fram, och görs väldigt skickligt är de sakligt genomförda beskrivningar av nästan samtliga av Saltå Kvarn produkter, som till exempel gryner, säd och bönor. Även de matnyttiga termerna som beskriver vad GI, fullkorn och kostfiber m.fl. ter sig väldigt sakliga och skänker mycket glädje för läsaren.

Recepten i matdelen känns oinspirerande och rättar sig i det fräscha livstilsledet. Den svenska medelhavssmaken. Dock finns här skinande exempel på goda rätter man kan skapa av Saltå Kvarns varor, till exempel "Risotto med zucchini och basilika".

Brödet smäller ändå högst i denna utgåva. Grundligt och övergripande inspireras man att starta nya kulturer och låta sig skämmas bort med en uppsjö av härliga brödrecept. Bilderna och de små anekdoterna är väldigt njutbara att få ta del av. Speciellt beskrivningen hur man bakar med sina sinnen.

Men artikeln är ju ändå menat för Biodynamiska föreningens medlemmar så jag måste ändå säga att just den impulsen inte riktigt kommer fram. Jag kan inte riktigt förstå att författaren skriver att Saltå Kvarn bakar sitt bröd på ekologiskt mjöl? Visserligen sant, men vad hände med den biodynamiska stoltheten? Saltå Kvarn stoltserar väl ändå med sina biodynamiska produkter på annat sätt, varför då inte ta tillfället i akt och fördjupa just dessa kvaliteter.

Boken avslutas på ett sött sätt. Fullproppade chokladkakor, cheesecakes och småkakor dukas upp till ett fyrverkeri av välbehag.

"Smaker från Saltå Kvarn" av Åsa Swanberg bidrar ändå till en fridsam bakning och en mer näringsrik kost som utvecklar. Dock klarar jag mig utan Nutella som croissant fyllning.

En gammal kock som är bonde nu!

Niklas Karlsson

Vem tjänar på genmodifiering i jordbruket?

“Genmodifierade (GM) grödor är bra – för konsumenten, bonden och miljön.”

Så har industrins PR-maskin bankat i oss alltsedan tekniken först lanserades på 1990-talet. Tyvärr är kritisk granskning av industrins budskap en bristvara. (Det förvånar inte när man betänker den energi som GM-industrin ägnat åt att krossa och tysta kritiska biologer som Árpád Pusztai och Ignacio Chapela vid universitet i Skottland resp. Kalifornien.)

I brist på oberoende forskning har Friends of the Earth International granskat data från fältet, alltså de praktiska erfarenheterna av GM-odling, runtom i världen. Stödet för industrins påståenden visar sig vara mycket klen.

VILKA FÖRDELAR MED GMO-GRÖDOR HÅLLER INDUSTRIEN FRAM?

GM-grödor behövs för att föda de svältande i u-länderna. För att detta skulle slå in krävs antingen att skördarna blir större än med konventionella (ickemodifierade) sorter, eller att böndernas kostnader minskas med GM-grödor. Ingetdera har stöd i verkligheten.

Med GM-grödor minskas kemikalieanvändningen i jordbruket. FOEIs data från fältet tyder snarare på motsatsen (se nedan).

GM-utsäde förenklar för bonden. Här kan man finna visst fog för påståendet, förutsatt att det handlar om högt mekaniserade jordbruk där arbetskraft har rationaliserats bort. GM-grödor underlättar för industrijordbrukare: med gift-resistenta GM-sorter kan de spruta efter egen tidtabell, utan hänsyn till plantornas utveckling; det krävs mindre manuella insatser när allt annat än grödan förgiftas.

För mindre gårdar i syd, där sysselsättning inom jordbruket är viktig och eftertraktad, vänds förde-

larna med GM till nackdelar: modifierat utsäde är dyrare i sig; därtill innebär bolagens patent på GM-utsädet att böndernas uråldriga sed, att odla eget utsäde, blir en brottslig handling — som också beskrivas.

PÅ FRAMMARSCH?

GM-industrin framhåller också hur GM-grödor blivit alltmer eftertraktade. Av PRkampanjerna får man intrycket av att genmodifiering är på stark frammarsch i hela världen.

Men statistiken visar en annan bild:

- Över 90% av all kommersiell GM-odling finns i fem länder: USA, Kanada, Argentina, Brasilien och Paraguay. Mer än hälften av all GM-produktion sker i USA; Argentina står för ytterligare 20 av de 90 procenten.
- I Europa, där industrin framhåller att odling av GM-majs ökat med hela 77%, står GMmajs för mindre än 2% av den totala majsproduktionen.
- Genmodifiering fokuserar på några få produkter: sojabönor, majs och bomull står för hela 95% av världens GM-produktion. De resterande 5 procenten är nästan helt och hållet GMraps. Sojabönorna och majsan används huvudsakligen till djurfoder i de rika länderna. En femtedel av all den majs (inkl. icke-GM) som odlas i USA, används till att framställa etanol.

Det är betecknande, skriver FOEI, att GM-industrin hittills inte tagit fram en enda gröda som har högre avkastning, ger bättre näring, eller tål torka eller salthaltiga jordar. Nästintill 100% av all GM-grödor har en eller båda av två egenskaper: de tål ett visst bekämpningsmedel eller innehåller ett gift som dödar insekter.

VAD ERFARENHETERNA HITTILLS VISAT

Färre fröproducenter ger högre priser och färre sorter. Fröförädlingsbranschen krymper. De fyra största företagen – Monsanto, DuPont-Pioneer, Syngenta – står för 41% av handeln i fröer. De nämnda företagen är även producenter av jordbrukskemikalier, inte minst bekämpningsmedel. Fröförädlingen samordnas alltmer med giftproduktionen.

Koncentrationen inom utsädesbranschen drabbar bönder i hela världen med höga priser och sämre tillgång på kvalitativa icke-GM sorter. Miljörörelsen insåg tidigt att genmodifiering skulle leda till minskade sortiment på marknaden. Kostnaden för att ta fram modifierade sorter är så stor. Vi möttes av argumentet att fröföretagen var kommersiella rörelser, att man av ren självbevarelsedrift aldrig skulle sluta producera utsäde som efterfrågas av kunderna. Miljörörelsens farhågor har besannats.

GM-grödor har inte stärkt fattiga länders tillgång till livsmedel. Hunger i världen idag beror inte

främst på avsaknaden av livsmedel. Oftast är det en konsekvens av fattigdom, som innebär dålig tillgång till kredit, jord och insatsvaror som utsäde och gödsel. Social oro och krig är andra bidragande faktorer, liksom mer eller mindre förtryckande maktförhållanden. FOEI konstaterar att GM-grödor inte bidrar till att lindra fattiga människors villkor.

Överlag märks inte någon påtaglig stegring av avkastningen för majs, sojabönor och bomull under 'biotek-åldern'. Ökningar gentemot 1930, ja, men inte någon brantare eller snabbare ökningstakt än innan GM-sorter blev tillgängliga.

Giftet drabbar själva grödan. Inte någon av de GM-grödor som lanserats på marknaden syftar till att ge högre avkastning men flera studier har t.o.m. visat sämre avkastning hos GM-soja (RoundupReady) och forskarna tror att glyfosat-giftet kan hindra växternas upptag av näring ur jorden. Detta tycks ha två följder: plantans produktivitet hämmas och dess motståndskraft mot sjukdomar sänks. I USA beräk-

nas de minskade skördarna ha kostat GM-bönder över en miljard dollar mellan 1995 och 2003. Sämre avkastning har även noterats hos Bt-majs, upp till 12% sämre hos vissa sorter.

GM-industrin pekar ofta på, att världens bomullsskördar har ökat sedan Bt-sorterna tagits fram (1995 och framåt). En närmare granskning visar dock att ökningen inte kan tillskrivas Bt-modifieringen, utan den beror på flera

andra faktorer: gynnsamma väderleksförhållanden, övergång till konstbevattning, bättre konventionellt utsäde och förbättrad jordbruksteknik under perioden i fråga.

GM-odling leder till ökat bruk av växtgifter. 'Bekämpningsmedel' är ett skönskrivande alternativ till ord som 'gift', som mera tydligt talar om vad det handlar om.

Hela 81% av all GM-grödor i världen idag har modifierats för att tåla en viss växtgift, vanligtvis glyfosat (det verksamma ämnet i Monsanto's främsta växtgift, Roundup) eller den nära besläktade glyfosinat. Monsanto's modifieringar återfinns i 86% av världens GM-grödor.

Införandet av genmodifiering har inneburit en stor ökning av bruket av dessa två gifter. Uppgifter från USAs jordbruksdepartement, USDA, visar att 15 gånger mer glyfosat använts på sojabönor, majs och bomull år 2005, jämfört med 1994, året innan det första GM-soja (Roundup Ready) lanserades.

Den stora satsningen på ett par giftpreparat under ett helt decennium har skapat glyfosatresistent ogräs, alltså ogräs som inte dör, trots besprutningen. För att komma åt sådant ogräs tvingas bonden att använda andra gifter. Glyfosat-resistent ogräs täcker 1 miljon hektar i USA idag. Resistens är ett växande problem även i Argentina och Brasilien. Forskare är överens om att problemet orsakats av GM-industrins ensidiga satsningen på glyfosat.

Det vanliga 'receptet' för kontroll av resistent ogräs är fler och starkare gifter. USDas siffror visar tydligt, att GM-grödorna inte har lett till minskad användning av växtgifter i USA. Mellan 2002 och

2005 steg bruket av glyfosat på majs med 500%; under samma period noterades en 5-procentig ökning

i bruket av de fyra övriga ledande giftpreparat på majs – bl.a. atrazin (+12%), som är förbjudet inom EU p g a svåra hälsokonsekvenser, inkl. cancer.

Även insekter håller på bli resistent.

Inte heller har GM-växter som producerar ett eget gift mot skadeinsekter (*Bacillus thuringiensis*, Bt)

minskat bruket av gifter. En akademisk studie utförd i Andhra Pradesh, Indien, fann att bönder som odlade Bt-bomull 2004/05 använde lika mycket gift på sina fält, till samma kostnad, som kollegerna som odlade icke-modifierade bomull.

Insekter som inte dör av Bt-giftet har orsakat stora skador på GM-bomull i både Punjab och Pakistan.

I USA har jordbruksdepartementet, USDA, varit genmodifieringens största tillskyndare. Men även i USA har utvecklingen av resistens väckt kritiska röster inom inflytelserika kretsar.

Bönder och konsumenter får nu medhåll av bl.a. National Academy of Scientists (motsv. Vetenskapsrådet), federala domstolar; inte minst har departementets egen Inspector General klagat över den släpända kontroll av tekniken. En domstol fann t.ex. att kontrollen (eller snarare avsaknaden därav) bryter mot federala lagar om miljöskydd resp. skydd av hotade arter.

I Kalifornien, GMs vagga när det gäller jordbruket, drog en domstol (U.S. District Court for the Northern District of California. 13 februari 2007) tillbaka tillståndet för RoundupReadyalfalfa med hänvisning till resistensproblematiken. Domstolen skrev bl.a.:

“Det framgår inte klart, huruvida något statligt organ har ett grepp om den kumulativa effekten av att så många glyfosat-resistent grödor odlas i fält; man skulle tro att åtminstone någon instans funderade över om modifiering av [landets] alla grödor för att inkludera en gen som ger resistens mot glyfosat, kan medföra några risker” (s 17).

Massiva föroreningar, jordbrukets ökade beroende av gifter, minskad genetisk mångfald – miljön har varit den stora förloraren till följd av GM. Det är för tidigt för att bedöma om kritiken i USA markerar en vändpunkt. Den visar i alla fall en markant tillnyktring hos hittills släpphänta myndigheter.

“EUROPA HÅLLER FORTFARANDE GM-GRÖDOR UTANFÖR”

EU-kommission har genom åren visat stor välvilja mot GM-industrin. Kommissionens välvilja

står i bjärt kontrast mot konsumenternas och böndernas inställning. GM-odlingar har ökat men endast marginellt. Författarna skriver:

EU-kommissionen har underkänt nationella förbud mot enskilda GM-grödor men har inte lyckats förmå länderna – Österrike, Ungern, Polen, Grekland, Bulgarien och, sedan hösten 2007, Frankrike – att andra sig. Under tiden har över 200 regioner i hela Europa uttryckt en vilja att förbli GM-fria och ett nätverk av 43 regioner kämpar aktivt för rätten till ett jordbruk utan GM-grödor. Nätverket arbetar också med att säkra tillgången på icke-GM djurfoder (www.gmo-free-regions.org). Obs! News-knapp).

Efter tio år på marknaden är det bara en GM-produkt, Monsanto's Bt-majs (MON810) som odlas kommersiellt, och det i stort sett endast i Spanien (70 tusen hektar) och Frankrike (20 tusen ha). Odling i någon större skala började först 2007. I slutet av året beslöt den franska regeringen att odlingen skulle upphöra till dess riskerna med resistens-bildning bland skadeinsekter hade utretts. 25 oktober 2007 förklarade President Nicolas Sarkozy:

“Sanningen är, att vi har våra dubier beträffande fördelarna med den aktuella insektavvisande GMO [GM-organism]; sanningen är, att vi inte är övertygad om möjligheten att kontrollera GMOers spridning; sanningen är, att vi ifrågasätter de förmenta fördelarna med GMO för vare sig människors hälsa eller miljön” (s 35).

Samma vecka som Sarkozy uttalade sig lade Stavros Dimas, kommissionär med ansvar för miljön, ett förslag på att inte godkänna två nya sorters

GM-majs. Det är första gången ett avvisande förslag väckts i kommissionen.

En trängd GM-industri har tagit till skrämselektik. Europas motsträviga bönder varnas för att de kan stå utan foder till sina djur. Man målar upp en förestående masslakt av tamdjur i hela EU. För att undvika denna katastrof måste EU, enligt principen ‘blunda och svälj’, acceptera kontaminering från icke-tillåtna GM-grödor och skyndsamt godkänna import av GM-majs och sojabönor.

Argumenten tycks ha påverkat vissa kommissionärer (Jordbruk och Handel) fastän DG Jordbrukets egen analys från 2007 konstaterar, att hotet om foderbrist är starkt överdrivet.

Industrins senaste giv är att försöka framhålla GM-grödor som råmaterial för biobränslen.

Men de modifieringar som industrin satsat på hitintills erbjuder inte någon som helst fördel jämfört med icke-GM grödor medan GMs miljöackdelar kvarstår.

Författarna summerar:

“Förlängda nationella förbud, svag efterfrågan, svaga ekonomiska resultat och växande bevis på negativa miljökonsekvenser – allt detta tyder på att Europa, en av världens största marknader, förblir ett formligt katastrofområde för biotekindustrin” (s 35).

Översättning: Charly Hultén, Miljöförbundet Jordens Vänner

Friends of the Earth Europe rapporten

- http://www.foeeurope.org/GMOs/Who_Benefits/Executive_Summary_Feb08.pdf
- http://www.foeeurope.org/GMOs/Who_Benefits/FULL_REPORT_FINAL_FEB08.pdf

Artikeln sammanfattar Friends of the Earth International's rapport, *Who benefits from GM crops?* (2008). Rapporten och en Executive summary, liksom denna svenska sammanfattning kan laddas ned från Miljöförbundet Jordens Vänner's hemsida, www.mju.se. (Hårdkopior kan beställas till självkostnadspris från respektive sajt.)

Folkrörelsen ”GMO-fritt Sverige”

Den efterföljande texten är en översättning och ett sammandrag av ett dokument som heter Joint statement. Det är en gemensam överenskommelse mellan den internationella kommissionen för mat och jordbruk, som leds av Vandana Shiva, och det europeiska nätverket för GMO-fria regioner och lokala myndigheter.

Vi har för avsikt att teckna detta avtal mellan den internationella kommissionen och vårt nätverk i Sverige, vid seminariet i Riksdagen den 17 september. Det betyder att vi ska jobba för att få Sverige som GMO-fri zon. Det är inte försent. Seminariet i Riksdagen är startskottet till en intensivare kampanj om detta inför nästa odlingsår. Motståndet i Sverige finns, men är lite splittrat just nu. Många har jobbat i åratal med motståndsrörelsen. Nu fortsätter vi att jobba ihop, alla föreningar, organisationer och företag, som inte vill ha GMO i Sverige.

Jämtland har kommit långt och det finns fler lokala initiativ. Vi måste stödja alla som jobbar i den här riktningen. OM GMO släpps fritt i Sverige, kommer den biodynamiska odlingen på sikt att vara omöjlig. Resistensfaktorer och jordbruksgifter kommer att finnas fritt i naturen. I Kanada kan man inte längre odla ekologisk raps. Den kontamineras omedelbart av GMO.

Sverige och övriga Norden har ett unikt läge att försöka vara GMO-fria. Nu görs reklam för GM-potatis som är resistent mot bladmögel, i Sverige inför nästa säsong. Danmarks jordbruksminister har sagt tydligt ja till odling i Danmark. Där finns inget organiserat motstånd i nätverk, ännu.

Men vi ger inte upp så lätt. Vi satsar på att hela Sverige kan hållas rent. Konsumentnyttan med dessa produkter – finns inte. Det är bara för att företag som Monsanto, Bayer, BASF, DOW och Syngenta, ska tjäna pengar. De gör inte detta av ideella skäl för att ”rädda världens fattiga befolkning”.

Rester av bekämpningsmedel kan mätas i urinen hos barn som äter konventionellt odlad mat. De resterna finns inte i urinen hos barn som äter ekolo-

giskt. Konventionellt odlad fullkorn innehåller mer giftrester än vitt bröd. Är det konsumentnytta? Allergierna ökar, fler får ”bokstavsdiagnoser” och andra problem. Vi får fram mer och mer fakta om att giftresterna har samband med dessa fenomen. Vad gör Livsmedelsverket. De drar ner på provtagningen i maten efter jordbrukskemikalier.

Vi måste slå i bromsarna AKTIVT nu, inte bra säga att ekologiskt och biodynamiskt är bra. Vi behöver aktivera motståndet mot kemikalier och GMO.

Läs efterföljande text, som i princip baseras på Manifesten.

Lasse Hellander

Gemensam överenskommelse – *Joint statement* – mellan den internationella kommissionen och GMO-fria regioner.

Översättning och sammandrag av kraven i de tre manifest som producerats av den internationella kommissionen. Rätten till mat, utsäde och klimatet.

Den mer än fördubblad användningen av kemiska bekämpningsmedel vid odling av GM-grödor, spridning av resistensfaktorer, giftiga växter, allvarliga skador på försöksdjuren som äter GM-grödor, högre produktionskostnader, höjda matpriser, enskilda företags kontroll av utsäde, lägre skördar, sämre näringsinnehåll och minskad biologisk mångfald – är några av de fakta som nu finns tillgängliga om GMO, GM-grödor och konsekvenserna av odlingen, från forskare runt om i världen. Vi stödjer vår argumentering enbart på forskningsrapporter, som finns tillgängliga.

1. Alla människor har en grundläggande rätt att ha tillgång till eller producera tillräckligt med mat för sina samhällen

2. All livsmedelsproduktion är beroende av skyddet för naturen och upprätthållandet av jordens biologiska mångfald.
3. Alla människor har rätt till mat som är säker och näringsrik. Försiktighetsprincipen gäller.
4. Ingen nation kan tvingas att acceptera mat eller jordbruksimport som kan störa hälsa, miljö lokalt jordbruk eller kulturella traditioner
5. Alla människor har rätt till all relevant information om maten de äter, hur den producerats och var den kommer ifrån så att de kan välja säker och miljövänlig mat.
6. Regionala regeringar har rätt att välja jordbrukssystem för sina territorier och att skydda ekologisk och traditionell produktion för att rädda den biologiska mångfalden. De har också rätt att förbjuda GM-grödor för att undvika förorening i lokal produktion.
7. Jordbrukssystem som baseras på lokal produktion och konsumtion med självbestämmande över maten och respekt för mångfalden måste uppmuntras och stöttas.
8. Biodiversiteten i regionerna måste skyddas och inhemska sorter och arter registreras i kataloger och skyddas mot exploatering och patent
9. Fröer är en gåva av naturen och mångfaldiga kulturer som måste ges vidare från generation till generation.
10. Inga livsformer kan patenteras eller monopoliseras. Målet med konventionen om biologisk mångfald är att bevara den biologiska mångfalden, uthålligt bruka den och en rättvis och jämlik delning av nyttan från genetiska resurser.
11. Frö är en allmän egendom och friheten att utbyta fröer en okränkbar rättighet.
12. Odlare måste ha friheten att slippa genetisk förorening. Introduktionen av nya sorter måste ta hänsyn till miljöeffekter.

Med hänsyn till dessa principer åtager sig:

- Att omforma jordbrukssystemen genom deltagande demokrati, medvetet konsumtionsbeteende, socialt ansvariga företag och oberoende näringslära för att gynna den biologiska mångfalden och förhindra kemisk och genetisk förorening och global uppvärmning.
- Att arbeta för att reformera de internationella regler hos WTO och FAO överenskommelser som är i konflikt med de nämnda principerna
- Att gynna ratificering av internationella överenskommelser som skall garantera råmaterial och utsäde som är garanterat GMO-fria för att

respektera principerna om rättvis handel mellan nord och syd

- Agera inom EU och inom nationen för att nya GMO-sorter skall respektera etiska, förebyggande och försiktighetsprinciper men också bevis för positiva effekter för konsumenter och samhället i allmänhet
- Bygga internationella nätverk med utomparlamentariska organisationer för att tvinga internationella organisationer att skydda och stödja odlares och konsumenters rättigheter
- Stödja principen om nolltolerans för GMO i ekologisk mat

Folk rörelsen GMO-fritt Sverige, kommer att teckna ett liknande avtal med kommissionens ordförande vid GMO-seminariet den 17 september 2008. För ytterligare information och kontakt om Folk rörelsen:

Lasse Hellander

T 070 216 33 90, **E** lasse@btk.st

Hans Larsson

T 070 494 75 49, **E** hans.larsson@allkorn.se

Kampanjmedel

Den här GMO-kampanjen som vi har jobbat med sedan i fjol, kostar en hel del pengar. Vi i styrelsen har prioriterat detta arbete som ett av våra viktigaste projekt under 2008. Vi måste köpa en del hjälp med översättning, bearbetning och marknadsföring.

Tillsammans med de andra organisationerna genomför vi ett medlemsuppdrag för att stabilisera ekonomin och kunna finansiera olika aktiviteter.

Vi ber er därför fundera om ni kan hitta former för att hjälpa till med finansieringen av hela kampanjen. Alla bidrag är välkomna, märk bidraget med "Kampanjmedel GMO" och sätt in dem på **Pg 196295-0** eller **Bg 5491-0286**.

Vi tackar på förhand.

T 070 216 33 90

E biodynamisk@btk.st

H www.biodynamisk.se

Trädgårdsexperten

Daniel Hörberg

LIGUSTERHÄCK

Jag har en ligusterhäck som är ca 20 år och 2 m hög. Nu börjar den se tunn och död ut på vissa ställen. Kan jag plantera in yngre plantor i den gamla häcken och låta dem växa upp medan jag sakta klipper ur den gamla? Är det bra att vattna och göda häcken generellt?

Visst går det att plantera in nya plantor i en befintlig häck. Tänk bara på att stötta de nya plantorna så inte den gamla häcken tar all näring och allt vatten.

Börja med att ta bort de delar av den gamla häcken som ska bytas ut. Gräv ut lite gammal jord och blanda i ny frisk jord innan du planterar. Försök att maximera ljusinsläppet där de nya plantorna ska stå så de inte ränner iväg på höjden för då blir de snart kala nedtill. Stödvattna nyplanteringen i sommar även om det regnar då och då. För att få fart på den gamla häcken är det inte fel att vattna och gödsla även den.

MYROR

Hej! Jag har försökt att forsla bort en myrstack, då mina små barnbarn inte gillar när myrorna kliver på dem. Resultatet blev att myrorna tog sina barr och flyttade ett par meter nedanför den ursprungliga. Vi försökte igen och trodde att vi fått bort alla, inkl drottningen. Vi körde skottkärra efter skottkärra till en, vad vi tyckte, bättre plats för både dem och oss. Nästa gång vi kom upp till stugan, hade myrorna återkommit till den första platsen! Vi undrar, om de har haft en gång mellan den första och andra platsen? Och hur kan vi få bort dem?

Barnbarnen tycker fortfarande inte att det är roligt att de, myrorna, har en gång precis utanför ingången till stugan och utan att fråga klättrar över deras fötter och ben!

Det finns en rad olika teorier hur man ska göra för att bli av med myrstackar som är felplacerade. Att de flyttade tillbaka hos dig är antagligen för att du inte fick med drottningen/-arna. Myrstacken fortsätter ned under jorden där det är jämnare temperaturer för äggläggning och övervintring. Du kan

antingen prova att gräva en bit ned i marken under stacken och hoppas på att drottningen åker med. När du forslat bort stacken kan du pröva att strö ut mald kryddnejlika och /eller kanel där stacken legat, detta knep fungerar också bra om du får myror i krukor m.m.

Ett lite udda tips jag fått själv var att utfodra myrorna med gammal sliskig likör som ändå bara står och samlar damm längst bak i barskåpet. Min källa sa att han hade lyckats bli av med inkräktarna.

En lite mer brutal metod om du vill ta död på samhället men undvika gift, är att gräva ur stacken på vintern. Då fryser myrorna ihjäl under sin vintersömn och kommer inte störa mer nästkommade sommar. Lycka till, kanske går det att tjöta bort dom?

PERENNARABATT NEDANFÖR SYREBERSÅ

Jag har anlagt en perennrabatt nedanför en syrenberså (sluttande tomt, men plan rabatt). Tycker inte att växterna utvecklas riktigt bra, trots noggrant förarbete. Kan det vara syrenernas rötter som inkräktar för mycket? Måste jag ta bort den del av bersån som vetter mot rabatten eller finns det andra typer av växter som skulle klara sig bättre?

Det är mycket troligt att syrenerna konkurrerar ut perennerna eftersom en berså måste dricka mycket vatten för att blomma och växa. Om du inte kan flytta ut rabatten lite från bersån så föreslår jag att du punkt gödslar rabatten under sommaren. Blanda i benmjöl i jorden och vattna några gånger med blodmjöl uppblandat med vatten så kommer du att få fart på växterna.

Tänk också på att vattna lite extra på rabatten under torra perioder. För att inte skada blommorna är det att rekommendera att rulla ut lite droppbevattning (radavstånd 50 cm) innan perennerna växt sig stora.

Skulle inte detta ta skruv får du pröva med växter som inte kräver så mycket näring och vatten.

Lycka till!

Manjai Kunda

Ett skolprojekt i Gambia

HISTORIK

Skolan har sitt ursprung i att Bambalie Mbyes farmor tog hand om de små barn som sprang omkring i kvarteret och lagade ett mål mat om dagen till dem. Farmodern hade kommit i kontakt med Waldorfpedagogiken och bestämde att det skulle starta en lek-skola/skola, i en Waldorfpedagogisk anda, på hennes tomt. Nu har skolan ca 65 elever fördelade på två förskoleklasser och en skolklass.

Hardebergskolan fick kontakt med skolan genom en lärare som heter Camilla som hade varit i Manjai Kunda och gjort sitt examensarbete om skolan, barnen och det pedagogiska arbetet.

Fem representanter från skolan i Manjai Kunda har varit på besök i olika Waldorfskolor i Sverige genom Föreningen Sofia och med bidrag från Sida. Under sin vistelse i Sverige besökte de även Har-

debergskolan, vilket medförde att i januari -07 reste klass 12 och två lärare till Manjai Kunda i tre veckor.

Skolan är en friskola och därmed utan statliga bidrag. Därför är den beroende av sponsorer för sin verksamhet. Ekonomin bärs av fadderverksamhet och skolavgifter som är mycket låga.

Målsättningen är att utveckla en pedagogik som låter barnen behålla sin afrikanska kultur men ändå följa med i den övriga världens utveckling.

JANUARI 2007

I januari 2007 åkte äldsta klassen på Waldorfgymnasiet i Hardeberga och två lärare till Gambia för att arbeta på en liten skola. Skolan ligger i staden Serrekunda och lever under mycket knappa förhållanden. I tre veckor bodde gruppen i ett litet hus på

B POSTTIDNING

Avsändare:

Biodynamiska Föreningen

Vintervägen 35

169 54 SOLNA

skolans område och arbetade med olika uppgifter. Klassrummen var spartanska, med jordgolv, och de materiella behoven var mycket stora.

De tre veckorna präglades av intensiva människomöten. Vi upptäckte »som vanliga svenskar« en närvaro i samtalen som vi ej var vana vid. Ingen såg på klockan eller var på väg till något viktigt möte. Att vara så närvarande i nuet var en spännande och positiv upplevelse, men stundtals även ansträngande.

Vår grupp målade hus, byggde skolbänkar, engagerade sig i trädgårdsodlingen, tillverkade en stor svart skoltavla samt byggde en samlingsbänk runt ett centralt beläget träd på skolgården. På rasterna och efter skolan lekte och sparkade ungdomarna boll med barnen och knöt starka band med fl era av dem. Gymnasieeleverna hade även samlat in pengar som bekostade plattläggning av skolsalar, viss el-installation, färginköp, en dörr och fönsterbygge m.m.

Människorna, kulturen, utflykterna, naturen och den närvarande historien gav oförglömliga minnen för oss alla som deltog i projektresan.

JANUARI 2009

I slutet av januari 2009 åker vi som för närvarande går andra året i Waldorfgymnasiet i Hardeberga till Gambia som volontärer.

Vi planerar att göra en dokumentärfilm om Manjai Kunda och de människor som lever där. Vi kommer även att bygga sådant som behövs på en skola, t.ex fler skolbänkar, och delta i trädgårdsodlingen.

Till trädgården finns det ett stort behov av en bevattningsanläggning som vi hoppas att vi kan samla ihop pengar till. Trädgårdsodlingen är i första hand till för att odla grönsaker och frukter av olika slag till barnens skollunch. Om ni vill vara med och stödja vår projektresa se nedan eller ring 046 99175 eller 046 131730 och lämna ett meddelande till oss så ringer vi upp så snart vi kan.

Vad Manjai Kunda-skolan behöver framöver:

- Sponsorer för lärarlöner, skolmaterial och fler skolbyggnader efterhand som skolan växer
- Bevattningsanläggning för trädgården som ska förse barnen med grönsaker och frukt till skollunchen
- Rinnande vatten till skolhusen
- Toaletter med goda hygieniska förhållanden

Vi söker nu sponsorer och faddrar till vårt projekt. Vill du/ni bidra med en engångssumma eller regelbundna månadsinbetalningar?

Sätt då in gåvan på bankgiro 5979-9809 och märk insättningen med Gambia-projektet och glöm ej avsändare. Som bekräftelse får du en »liten gåva« som tack för din medverkan.

